

Obsah

AUTORSKÝ KOLEKTIV	V
OBSAH	VII
ZKRATKY	XIII

RŮST A VÝVOJ DÍTĚTE

1. ROZDĚLENÍ DĚTSKÉHO VĚKU	3
<i>J. Lebl</i>	
1.1. Prenatální období	3
1.2. Postnatální období	4
1.2.1. Novorozenecké období	4
1.2.2. Kojenecké období	5
1.2.3. Batolecí období	5
1.2.4. Předškolní období	5
1.2.5. Školní období	5
1.2.6. Období dospívání	5
2. VÝVOJ LIDSKÉHO JEDINCE OD NAROZENÍ DO DOSPĚLOSTI	7
<i>J. Lebl, H. Krásničanová</i>	
2.1. Novorozenec	7
2.2. První rok života	9
2.2.1. Psychosociální vývoj	9
2.2.2. Periodizace dětského růstu	10
2.2.3. Infantilní růstové období	11
2.2.4. Vývoj mozku	11
2.2.5. Vývoj motoriky	12
2.3. Druhý rok života	12
2.3.1. Psychosociální vývoj	12
2.3.2. Vývoj řeči	13
2.4. Předškolní věk	14
2.4.1. Psychosociální vývoj	14
2.4.2. Dětské růstové období	14
2.4.3. Hodnocení tělesného růstu	15
2.5. Nástup do školy	16
2.6. Mladší školní léta	16
2.7. Dospívání	16
2.7.1. Vývoj osy hypotalamus- -hypofýza-gonády	16
2.7.2. Počátek pubertálního vývoje	17
2.7.3. Pubertální vývoj chlapců	17
2.7.4. Pubertální vývoj dívek	18
2.7.5. Vývoj osobnosti v adolescenci	20

3. HODNOCENÍ TĚLESNÉHO RŮSTU A VÝVOJE DÍTĚTE	23
<i>K. Provazník, J. Vignerová, P. Bláha</i>	
3.1. Základní tělesné charakteristiky	23
3.2. Biologické a sociální determinanty růstu	24
3.3. Růstové referenční údaje	24
3.4. Využití referenčních údajů	25
3.5. Hodnocení skupin populace	25
4. NEUROPSYCHICKÝ VÝVOJ	35
<i>L. Hejčmanová, Š. Průhová</i>	
4.1. Vývoj hybnosti u zdravého dítěte	35
4.1.1. Psychomotorický vývoj kojence	35
4.1.2. Vývoj dítěte v batolecím a předškolním věku	38
4.2. Poruchy neuropsychického vývoje u dětí	39
4.2.1. Příčiny a mechanismy poruch neuropsychického vývoje	39
4.2.2. První příznaky poruchy vývoje hybnosti	39
4.2.3. Dětská mozková obrna	40
4.2.4. Lehká mozková dysfunkce	40

VÝŽIVA

5. VÝŽIVA V DĚTSKÉM VĚKU	43
<i>D. Marx, V. Volf</i>	
5.1. Základní složky stravy	43
5.1.1. Voda	43
5.1.2. Energie	43
5.1.3. Minerály	45
5.2. Alternativní strava	45
5.3. Výživa novorozenců a kojenců	48
5.3.1. Přirozená výživa novorozence a kojence	48
5.3.2. Schéma výživy kojeného dítěte	49
5.3.3. Umělá výživa novorozence a kojence	49
5.3.4. Schéma výživy uměle živěného dítěte	50
5.3.5. Speciální kojenecká mléka	50
5.4. Výživa batolat a předškolních dětí	50
5.5. Výživa adolescentů	51

6. PORUCHY Z VÝŽIVY U DĚTÍ A MLÁDEŽE 53*D. Schneiderová*

6.1. Poruchy z výživy v kojeneckém věku	53
6.1.1. Rizika umělé kojenecké výživy	53
6.1.2. Rizika předčasného zavádění příkrmu	53
6.2. Potravinová alergie	54
6.3. Poruchy z nedostatku živin	55
6.3.1. Poruchy růstu a vývoje	55
6.3.2. Anémie	56
6.3.3. Osteoporóza	56
6.4. Poruchy z nadbytku živin	56
6.5. Vliv kojenecké výživy na zdravotní stav v dospělosti	57

7. NUTRIČNÍ TOXIKOLOGIE V PEDIATRII 59*M. Černá*

7.1. Definice a obsah nutriční toxikologie	59
7.2. Nutriční toxikologie a specifika dětského organismu	59
7.2.1. Vyšší expozice toxickým látkám z prostředí	59
7.2.2. Rozdílné biotransformační schopnosti dětí	60
7.2.3. Vyšší zranitelnost orgánů a funkcí ve fázi vývoje	60
7.3. Nutriční toxikologie v pediatrické praxi	60
7.3.1. Dusičnany	60
7.3.2. Olovo	61
7.3.3. Kadmium	61
7.3.4. Rtuť	61
7.3.5. Perzistentní chlorované organické látky	61
7.4. Závěr	62

ÚVOD DO NEONATOLOGIE**8. ÚVOD DO NEONATOLOGIE 65***I. Pečchl*

8.1. Organizace péče o novorozence	65
8.2. Základní pojmy v péči o novorozence	66
8.2.1. Gestační věk a porodní hmotnost	66
8.2.2. Novorozenecká úmrtnost	67
8.3. Prenatální období z pohledu pediatra	67
8.4. Porod	68
8.5. Bezprostřední poporodní adaptace novorozence	69
8.6. Ošetření fyziologického novorozence	69
8.7. Asfyktický novorozenec	70
8.7.1. Hodnocení perinatální asfyxie	70
8.7.2. Resuscitace novorozence	71
8.8. Vyšetření novorozence	75
8.8.1. Posouzení celkového stavu	75
8.8.2. Posouzení zralosti novorozence	76
8.8.3. Posouzení kůže	76
8.8.4. Posouzení dýchání a činnosti srdce	77
8.8.5. Vyšetření hlavičky	78
8.8.6. Vyšetření hrudníku a břicha	79
8.8.7. Vyšetření končetin	80
8.8.8. Vyšetření genitálu	80
8.8.9. Orientační neurologické vyšetření	81
8.9. Další vývoj novorozence	82
8.9.1. Celkové projevy	82
8.9.2. Vývoj hmotnosti	82
8.9.3. Adaptace gastrointestinálního traktu	83

8.9.4. Adaptace uropoetického ústrojí	83
8.9.5. Adaptace krvetvorby; novorozenecký ikterus	84
8.9.6. Poporodní adaptace metabolismu; hypoglykémie	86
8.9.7. Adaptace termoregulace	86
8.10. Kojení	86
8.11. Preventivní opatření u novorozenců	88
8.12. Úvod do problematiky patologického novorozence	88
8.13. Nedonošený novorozenec	89
8.13.1. Zvláštnosti ošetření výrazně nedonošeného novorozence po porodu	90
8.14. Syndrom náhlého úmrtí kojence	91

VYŠETŘENÍ DÍTĚTE**9. ANAMNÉZA 95***L. Hejčmanová***10. FYZIKÁLNÍ VYŠETŘENÍ 97***L. Hejčmanová, J. Lebl*

10.1. Posouzení celkového stavu	97
10.2. Systematické vyšetření tělesných částí	98
10.2.1. Hlava	98
10.2.2. Krk	99
10.2.3. Hrudník	100
10.2.4. Břicho	100
10.2.5. Genitál	101
10.2.6. Končetiny	101
10.3. Vyšetření per rectum	101
10.4. Orientační neurologické posouzení	101
10.5. Vyšetření jednotlivých funkčních systémů	101

11. VYŠETŘENÍ RESPIRAČNÍHO SYSTÉMU 103*F. Votava*

11.1. Anamnéza	103
11.2. Fyzikální vyšetření	104
11.2.1. Pohled (inspekce, aspekce)	104
11.2.2. Pohmat (palpace)	106
11.2.3. Poklep (perkuse)	106
11.2.4. Poslech (auskultace)	106
11.3. Laboratorní vyšetření	107
11.4. Zobrazovací metody	108
11.5. Funkční vyšetření dýchání	109

12. VYŠETŘENÍ KARDIOVASKULÁRNÍHO SYSTÉMU 111*E. Čeřovská*

12.1. Celkové příznaky onemocnění srdce a cév	111
12.1.1. Cyanóza	111
12.1.2. Poruchy dýchání	112
12.1.3. Únava, váhové neprospívání, nadměrné pocení	112
12.1.4. Palpitace, bolesti na hrudníku	112
12.1.5. Hypoxické záchvaty (anoxické, asfyktické)	112
12.1.6. Paličkovité prsty	113
12.1.7. Periferní otoky	113
12.1.8. Hepatomegalie	113
12.2. Auskultace srdce	113
12.2.1. Srdeční ozvy	113

12.2.2. Cval	114	15. VYŠETŘENÍ ENDOKRINNÍHO SYSTÉMU 147	
12.2.3. Přídavné zvuky	114	<i>J. Lebl</i>	
12.2.4. Srdeční šelesty	115	15.1. Etiologie endokrinních onemocnění	
12.3. Postup při fyzikálním vyšetření srdce	117	u dětí	147
12.3.1. Rodinná anamnéza	117	15.1.1. Vrozené endokrinní poruchy	147
12.3.2. Osobní anamnéza	117	15.1.2. Získané endokrinní poruchy	148
12.3.3. Vzhled pacienta	118	15.2. Některé příznakové soubory v dětské	
12.3.4. Dýchání	118	endokrinologii	148
12.3.5. Vyšetření břicha	118	15.2.1. Hypoglykémie	148
12.3.6. Vlastní kardiovaskulární			
vyšetření	118	15.2.2. Hypokalcémie	149
12.4. Speciální vyšetřovací metody	122	15.2.3. Polyurie, polydipsie	149
12.4.1. Elektrokardiogram	122	15.2.4. Obezita	149
12.4.2. Rentgenové vyšetření			
srdce a plic	124	15.2.5. Hubnutí	149
12.4.3. Echokardiografie	124	15.2.6. Růstová retardace	150
12.4.4. Invazivní diagnostické metody ...	126	15.2.7. Růstová akcelerace,	
		předčasné dospívání	150
		15.3. Vyšetření endokrinního systému	150
		15.3.1. Anamnéza	150
		15.3.2. Fyzikální vyšetření	152
		15.3.3. Laboratorní vyšetření	154
		15.3.4. Zobrazovací metody	154
13. VYŠETŘENÍ GASTROINTESTINÁLNÍHO SYSTÉMU 129		16. VYŠETŘENÍ POHYBOVÉHO SYSTÉMU 155	
<i>D. Marx, V. Volf</i>		<i>D. Marx</i>	
13.1. Nejčastější gastrointestinální symptomy			
u dětí	129	16.1. Anamnéza	155
13.1.1. Zvracení	129	16.2. Fyzikální vyšetření	155
13.1.2. Bolesti břicha	129	16.3. Zobrazovací vyšetření	156
13.1.3. Zácpa	130	16.4. Laboratorní vyšetření	157
13.1.4. Průjem	131		
13.2. Vyšetření břicha u dětí	133	17. VYŠETŘENÍ KŮŽE A KOŽNÍCH ADNEX 159	
13.2.1. Vyšetření pohledem	133	<i>L. Hejčmanová</i>	
13.2.2. Vyšetření pohmatem	133	17.1. Anamnéza	160
13.2.3. Vyšetření poklepem	133	17.2. Fyzikální vyšetření	160
13.2.4. Vyšetření poslechem	133	17.2.1. Barva kůže	160
13.2.5. Vyšetření per rectum	133	17.2.2. Kožní eflorescence	161
13.3. Speciální gastroenterologické			
vyšetřovací metody	134	17.2.3. Vlasy a nehty	161
13.3.1. Vodíkový test	134	17.3. Ekzém a dermatitida	161
13.3.2. Kontinuální jícnová			
24hodinová pH-metrie	134		
13.3.3. Enterobiopsie	134	18. VYŠETŘENÍ ZRAKU A SLUCHU 163	
13.4. Vyšetření jater u dětí	135	<i>L. Hejčmanová</i>	
13.4.1. Fyzikální vyšetření	135	18.1. Zrak	163
13.4.2. Jaterní biopsie	136	18.1.1. Vývoj zrakových schopností	163
		18.1.2. Vyšetření zraku	163
		18.1.3. Strabismus a amblyopie	164
		18.1.4. Nystagmus	164
		18.1.5. Slepota	164
		18.2. Sluch	165
		18.2.1. Příčiny sluchové poruchy	165
		18.2.2. Hluchota	165
		18.2.3. Měření sluchové ostrosti	166
14. VYŠETŘENÍ UROPOETICKÉHO SYSTÉMU 137		19. ZÁKLADNÍ DIAGNOSTICKÉ A LÉČEBNÉ VÝKONY U DĚTÍ 167	
<i>D. Palyzová, J. Lebl</i>		<i>D. Marx, F. Votava</i>	
14.1. Vývojové aspekty uropoetického traktu	137	19.1. Příprava pacienta	167
14.1.1. Vývoj anatomie			
uropoetického systému	137	19.2. Kanylace periferní žíly	167
14.1.2. Vývoj ledvinových funkcí	138	19.3. Výplach žaludku	168
14.2. Příznaky onemocnění uropoetického			
traktu u dětí	138	19.4. Lumbální punkce	168
14.2.1. Bolest	138	19.5. Aspirace kostní dřevě	170
14.2.2. Dysurie	139		
14.2.3. Neobvyklé zabarvení moči	139	20. SONOGRAFICKÁ VYŠETŘENÍ 171	
14.2.4. Poruchy tvorby			
a vyprazdňování moči	139	<i>J. Zikmund</i>	
14.2.5. Břišní rezistence	141	20.1. Základní sonografické pojmy	171
14.2.6. Nespecifické příznaky	141	20.1.1. Způsoby ultrazvukového	
14.3. Vyšetření uropoetického traktu	141	zobrazení	171
14.3.1. Anamnéza	141	20.1.2. Sonografická terminologie	171
14.3.2. Fyzikální vyšetření	142		
14.3.3. Laboratorní vyšetření	143		
14.3.4. Zobrazovací metody	144		
14.3.5. Instrumentální urologické			
vyšetření	145		
14.3.6. Biopsie ledvin	146		

20.2. Indikace k sonografickému vyšetření	172
20.2.1. Vyšetření CNS	172
20.2.2. Vyšetření krku	172
20.2.3. Vyšetření srdce – echokardiografie	173
20.2.4. Vyšetření břicha	173
20.2.5. Vyšetření prsních žláz	174
20.2.6. Vyšetření retrobulbárního prostoru	174
20.2.7. Vyšetření pohybového systému	174
20.2.8. Dopplerovské vyšetření cévního průtoku	174
20.2.9. Sonografická kontrola punkční biopsie	174
21. RADIONUKLIDOVÁ VYŠETŘENÍ	175
<i>D. Chroustová</i>	
21.1. Základní pojmy v radionuklidové diagnostice	175
21.2. Metody radionuklidové diagnostiky	175
21.3. Indikace radionuklidových vyšetření	176
21.3.1. Scintigrafie uropoetického traktu	176
21.3.2. Scintigrafie varlat	177
21.3.3. Scintigrafie kostního systému a kostní dřeně	177
21.3.4. Scintigrafie plic	178
21.3.5. Scintigrafie CNS	178
21.3.6. Scintigrafie gastrointestinálního traktu	179
21.3.7. Scintigrafie štítné žlázy	179
21.3.8. Scintigrafická vyšetření v onkologii	179
PREVENCE ZDRAVOTNÍHO POSTIŽENÍ U DĚTÍ	
22. NOVOROZENECKÝ SCREENING	183
<i>O. Hníková, L. Hejzmanová</i>	
22.1. Základní cíle a principy screeningových programů	183
22.2. Screening hyperfenylalaninemií	184
22.3. Screening kongenitální hypotyreózy	185
22.4. Selektivní novorozenecké screeniny	185
22.5. Budoucnost novorozeneckých screeningových programů	186
23. PREVENTIVNÍ PROHLÍDKY V PEDIATRII ...	187
<i>L. Hejzmanová</i>	
23.1. Preventivní prohlídky zdravých dětí	187
23.1.1. Preventivní prohlídky od narození do 18 měsíců	187
23.1.2. Preventivní prohlídky od 3 do 17 let	189
23.2. Dispenzarizace	189
24. PASÍVNÍ A AKTIVNÍ IMUNIZACE	191
<i>M. Maixnerová, J. Dáňová</i>	
24.1. Pasivní imunizace	191
24.2. Aktivní imunizace	191
24.3. Organizace očkování v ČR	192
24.4. Pravidelné očkování dětí	193
24.5. Kontraindikace očkování	193
24.6. Reakce po očkování	194
24.6.1. Reakce lokální a celkové	194
24.6.2. Reakce fyziologické a nefyziologické	194
24.6.3. Očkování zdravotně stigmatizovaných dětí	195
24.7. Odstupy mezi vakcínami	195
25. ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	197
<i>H. Provazníková</i>	
25.1. Vývojová charakteristika dětí batolecího a předškolního věku	197
25.2. Pobyt dětí v jeslích	197
25.3. Pobyt dětí v mateřské škole	198
25.4. Prevence poškození zdraví a zdravého vývoje dětí v předškolních zařízeních, projekt »Zdravá mateřská škola«	199
26. NEUROPSYCHICKÁ ZÁTĚŽ DĚTÍ VE ŠKOLE	201
<i>K. Provazník</i>	
26.1. Dva škodlivé typy zátěže dětí	201
26.2. Charakter odpovědi na zátěž	202
26.3. Zdroje zátěže dětí ve škole	202
27. HANDICAPOVANÉ DÍTĚ	205
<i>D. Palyzová</i>	
27.1. Kategorie handicapu podle závažnosti zdravotního postižení	205
27.2. Péče o handicapované dítě	206
28. DĚTSKÁ BOLEST	209
<i>D. Palyzová</i>	
28.1. Typy dětské bolesti	209
28.2. Ukazatele dětské bolesti	210
28.2.1. Behaviorální odpověď na bolest	210
28.2.2. Fyziologická odpověď na bolest	211
28.3. Diagnostika bolesti	211
28.4. Příprava dítěte na bolest	212
29. DÍTĚ OHROŽENÉ PROSTŘEDÍM	213
<i>D. Marx, E. Vaníčková</i>	
29.1. Četnost a formy syndromu týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte	213
29.2. Fyzické týrání	214
29.3. Citové (emocionální) týrání	215
29.4. Sexuální zneužívání	216
29.5. Zanedbávání dětí	217
29.6. Šikanování	217
30. PREVENCE UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK U DĚTÍ A MLÁDEŽE	219
<i>H. Sovinová</i>	
30.1. Přehled psychoaktivních látek	219
30.1.1. Narkotické drogy	219
30.1.2. Psychotropní látky	219
30.1.3. Další zneužívané drogy a látky ..	219
30.2. Rizikové faktory vzniku drogové závislosti	220
30.2.1. Demografické rizikové faktory	220
30.2.2. Psychosociální rizikové faktory ...	220
30.2.3. Osobnost dítěte a faktory chování	221
30.3. Prevence užívání návykových látek	221
30.3.1. Primární prevence	221
30.3.2. Sekundární prevence	221

30.3.3. Terciární prevence	222	31.6. Možnosti pomoci rodinám	224
30.3.4. Preventivní programy	222	31.7. Ústavní péče	225
31. NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	223	32. ZÁKLADNÍ DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE	
<i>J. Lukešová, H. Provazníková</i>		V PEDIATRII	227
31.1. Charakteristika dětí určených pro		<i>D. Marx</i>	
náhradní rodinnou či výchovnou péči	223	33. ZDRAVOTNÍ A OČKOVACÍ PRŮKAZ	
31.2. Příčiny opuštění dítěte rodinou	223	DÍTĚTE A MLADISTVÉHO	229
31.3. Typy náhradní rodinné péče	223	<i>J. Janda</i>	
31.4. Právní normy, které umožňují náhradní		REJSTŘÍK	233
rodinnou péči	224		
31.5. Rodiny, které žádají děti do náhradní			
rodinné péče	224		